

**Delåtgärdsprogram
mot torka och vattenbrist 2022–2027**
Södra Östersjöns vattendistrikt

Titel: Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027,
Södra Östersjöns vattendistrikt
Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt
Diarienummer: 537-6637-2022
Foto: Mostphotos

Förord

Vatten berör oss alla. Det är en förutsättning för allt liv och det behöver finnas tillräckligt mycket vatten av god kvalitet för att hela samhället och våra ekosystem ska vara långsiktigt hållbara. Vattenresursen har en stor, ofta avgörande, betydelse för vårt samhälle på många sätt. Vi behöver använda vatten för en mängd olika ändamål för att kunna upprätthålla och utveckla samhällsfunktioner som är viktiga för oss. Vatten används till exempel som dricksvatten, i livsmedelsproduktionen, som transportled, för industriändamål, för energiproduktion och vattnet utgör också en attraktionsfaktor inom turistnäringen.

I Södra Östersjöns vattendistrikt ser vi tydliga effekter av ett förändrat klimat. Större variation i nederbördsmonster och en ökad temperatur leder till perioder med risk för vattenbrist samtidigt som behoven av vatten ökar. Blickar vi in i framtiden så tyder allt på att problemen med vattenbrist kommer att bli vanligare, åtminstone i delar av vattendistriktet.

Det finns idag ett stort behov av förbättrande och förebyggande åtgärder i distriktets kustvatten, sjöar, vattendrag och grundvattenmagasin. Behoven har koppling till påverkan från exempelvis förorenade områden, jordbruk, transportinfrastruktur, industriverksamheter och tätortsbebyggelse. När vattenkvaliteten är påverkad minskar både användbarheten och vattenekosystemens motståndskraft mot ett förändrat klimat. Det är därför lönsamt att göra åtgärder för att nå eller bibehålla god vattenstatus.

Samhällets olika behov av vattenanvändning innebär dock att det oundvikligen uppstår behov av avvägningar mellan olika intressen och värden. Vattenmyndighetens uppgift är att göra dessa avvägningar och hitta rätt balans mellan samhällets behov av att fortsätta använda vatten för olika ändamål och att säkerställa att vi har tillräckliga vattenresurser med en långsiktigt hållbar vattenkvalitet. Det kräver medvetna prioriteringar, bra underlag för bedömningar och beslut och att vi fortsätter att utveckla och fördjupa samverkan och dialog mellan alla berörda aktörer kring dessa viktiga och komplexa frågor.

Vattendelegationen har nu beslutat om Förvaltningsplan, Åtgärdsprogram och Miljökvalitetsnormer som ska gälla 2022–2027 för Södra Östersjöns vattendistrikt. För första gången har vi också beslutat om också en särskild delförvaltningsplan och ett delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist. Här visar vi sammantaget på det som behöver göras i det fortsatta arbetet för att värna vår gemensamma vattenresurs till nytta för oss själva, våra barn och kommande generationer. Låt oss nu ta gemensamt ta ansvar och arbeta tillsammans för en hållbar framtid!

Peter Sandwall

Landshövding, ordförande i Vattendelegationen för Södra Östersjöns vattendistrikt

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	5
1.1 Delåtgärdsprogram enligt vattenförvaltningsförordningen	5
1.2 Framtagandet av åtgärderna i Delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist	6
1.3 Principer för finansiering av åtgärder.....	6
2 Åtgärder som behöver vidtas av centrala myndigheter och länsstyrelser	9
2.1 Havs- och vattenmyndigheten.....	9
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 1: Rådgivning vatteneffektivisering - företag	9
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 2: Vägledning om tillsyn av vattenuttag	10
2.2 Jordbruksverket	13
Jordbruksverket, åtgärd 1: Rådgivning vatteneffektivisering - jordbruk och trädgårdsnäring.....	13
2.3 Naturvårdsverket.....	15
Naturvårdsverket åtgärd 1: Vägledning om att underlätta vattenhållande åtgärder i landskapet	15
2.4 Länsstyrelserna	17
Länsstyrelserna, åtgärd 1: Rådgivning vatteneffektivisering – samtliga branscher	17
Länsstyrelserna, åtgärd 2: Mer vatten i landskapet.....	18
3 Delåtgärdsprogrammets konsekvenser	21
3.1 Avgränsningar.....	21
Åtgärder och antagande om implementering och kostnader.....	21
Begränsningar.....	21
3.2 Nyttan av att genomföra delåtgärdsprogrammet	21
Effekter på grundvatten och ytvatten.....	22
Det samhällsekonomiska värdet av att genomföra delåtgärdsprogrammet.....	23
3.3 Kostnader för att genomföra delåtgärdsprogrammet	24
Begränsningar för kommande avsnitt.....	24
Kostnader för administrativa åtgärder	25
3.4 Finansiering	28
4 Referenser	30

Sammanfattning

Under de senaste åren har problem med vattenbrist, låga grundvattennivåer och torka uppmärksammats allt mer i Sverige. Problemen förväntas öka i ett förändrat klimat, och de största utmaningarna idag och i framtiden finns i de sydöstra delarna av Sverige.

Europeiska kommissionen har uppmanat Sverige att ta fram vattenbrist- och torkaplaner inom områden där det behövs. Under åren 2020–2021 har därför Delförvaltningsplan och Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist arbetats fram inom Södra Östersjöns vattendistrikt.

I delåtgärdsprogrammet återfinns två åtgärder riktade till Havs- och vattenmyndigheten, en riktad till Jordbruksverket, en till Naturvårdsverket samt två åtgärder riktade till länsstyrelserna inom Södra Östersjöns vattendistrikt. Åtgärderna handlar om rådgivning för vatteneffektivisering, att behålla mer vatten i landskapet samt tillsynsvägledning för vattenuttag respektive att underlätta för vattenhållande åtgärder.

Åtgärderna i delåtgärdsprogrammet är juridiskt bindande och ska hanteras på samma sätt som åtgärderna i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027.

Genom att genomföra åtgärderna bedöms vattenförsörjningen till natur, människa och verksamheter kunna stärkas i ett långsiktigt perspektiv.

Kostnaderna för åtgärderna uppgår till cirka 165 miljoner kronor över vattenförvaltningscykeln 2022–2027, där de största kostnaderna rör vatteneffektiviserings åtgärderna. Den ekonomiska konsekvensanalysen omfattar hela delåtgärdsprogrammet och de kostnader som förväntas uppstå för att vidta åtgärder för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Myndigheters finansiering av administrativa åtgärder sker inom ramen för den ordinarie budgetprocessen för myndighetsanslag. Berörda myndigheter behöver tydliggöra sitt resursbehov i budgetunderlaget till regeringen. Finansieringen följer i övrigt bemyndiganden och regleringsbrev från regeringen.

Vi står inför ett långsiktigt arbete i vattendistriktet för att förebygga torka och undvika vattenbrist.

1 Inledning

Vattendirektivet (2000/60/EG) infördes för att långsiktigt säkra en hållbar vattenförvaltning inom EU. I direktivets artikel 1 anges bland annat att syftet med direktivet är att upprätta en ram för skydd av vatten och förbättring av vattenmiljön genom till exempel minskning av förorening av grundvattnet. Det anges vidare att en hållbar vattenanvändning ska främjas, vilket ska baseras på ett långsiktigt skydd av tillgängliga vattenresurser. Direktivet ska också bidra till att mildra effekterna av torka och därigenom bidra till tillräcklig tillgång på ytvatten och grundvatten av god kvalitet som behövs för en hållbar, balanserad och rättvis vattenanvändning.

Under de senaste åren har problem med vattenbrist, låga grundvattennivåer och torka uppmärksamats allt mer i Sverige. Problemen förväntas öka i ett förändrat klimat, och de största utmaningarna idag och i framtiden finns i de sydöstra delarna av Sverige.

Europeiska kommissionen (Europeiska kommissionen, 2019) har uppmanat Sverige att ta fram vattenbrist- och torkaplaner inom områden där det behövs. Under åren 2020–2021 har därför delförvaltningsplan och delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist arbetats fram inom Södra Östersjöns vattendistrikt. Dokumenten har tagits fram på relativt kort tid och arbetet kommer behöva utvecklas i vattenmyndigheternas kommande arbete.

Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027 beskriver de identifierade åtgärder som bör vidtas lokalt, regionalt och nationellt för att förhindra eller minimera risken för att vattenbrist uppstår. Åtgärderna ska ge stöd för ett mer långsiktigt arbete i vattendistriktet för att undvika vattenbrist och förebygga torka.

Åtgärderna i delåtgärdsprogrammet är juridiskt bindande och ska hanteras på samma sätt som åtgärderna i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Södra Östersjöns vattendistrikt (Vattenmyndigheten Södra Östersjön, 2016). Där finns generella beskrivningar om åtgärder, åtgärdsprogrammets roll, vattenmyndigheternas roll och ansvar, åtgärdsmyndigheternas ansvar, olika typer av åtgärder i åtgärdsprogrammet, principer för finansiering av åtgärder, hur åtgärderna har arbetats fram samt läsanvisningar.

1.1 Delåtgärdsprogram enligt vattenförvaltningsförordningen

Enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) 5 kap. 2 § får vattenmyndigheten om det behövs besluta om delförvaltningsplaner för avrinningsområde, sektor, fråga eller vattentyp som beaktar särskilda aspekter på vattenmiljöförvaltningen. En delförvaltningsplan ska på lämpligt sätt tas in i förvaltningsplanen för distriktet. Delförvaltningsplaner ska innehålla den information som vattenmyndigheten finner lämplig.

Det framgår av 6 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen att vattenmyndigheten om det behövs får fastställa delåtgärdsprogram för delar av vattendistriktet där speciella åtgärder behövs eller för sektor, fråga eller vattentyp som beaktar särskilda aspekter på vattenmiljöförvaltningen. Ett delåtgärdsprogram skall på lämpligt sätt tas in i åtgärdsprogrammet för distriktet. Fastställandet av delåtgärdsprogram inskränker inte skyldigheten att i ett åtgärdsprogram för vattendistriktet ange den information som följer av 6 kap. 5 och 6 §§ vattenförvaltningsförordningen.

I Naturvårdsverkets Handbok om åtgärdsprogram inom vattenförvaltning enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (Naturvårdsverket, 2008) anges att

delåtgärdsprogram kan ses som en administrativ lösning för att underlätta hanteringen av åtgärdsarbetet. Ett delåtgärdsprogram kan upprättas för att behandla en särskild sektor (till exempel energi, jordbruk), en särskild fråga (till exempel utsläpp av vissa farliga ämnen) eller en viss vattentyp, dvs. en grupp vattenförekomster med samma eller likartade referensförhållanden av morfologisk och vattenkemisk karaktär.

En annan utgångspunkt för ett delåtgärdsprogram kan vara olika geografiska skalor, specifika åtgärder för en viss sektor eller ett visst miljömål. Att delåtgärdsprogram upprättas begränsar inte möjligheten eller skyldigheten att gruppera vattenförekomster efter typ, ange sektorsvisa åtgärder eller göra andra kategoriseringar i ett åtgärdsprogram för hela distriktet.

1.2 Framtagandet av åtgärderna i delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist

Grunden för de åtgärder som ingår i delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist är det omfattande arbete med kartläggning och analys som genomförts för samtliga vattenförekomster i Södra Östersjöns vattendistrikt.

Kartlägnings- och analys handlar framför allt om att beskriva tillståndet i vattnet, bedöma om vattnet är påverkat och om det finns risk för försämring eller för att vattnet inte når kvalitetskraven. Arbetet genomförs i syfte för att se vad som behöver göras för att miljökvalitetsnormerna ska nås. En översiktlig beskrivning av arbetet finns i kapitel 3 Delförvaltningsplan mot torka och vattenbrist 2022–2027, Södra Östersjöns vattendistrikt.

Synpunkter på åtgärderna har inkommit via samrådssvaren, och dessutom har dialog om åtgärderna förts med respektive central myndighet.

1.3 Principer för finansiering av åtgärder

Delåtgärdsprogrammets utformning och genomförande bygger på att det finns finansiering för åtgärder (Regeringen, 2016).

Nedan beskrivs kort hur åtgärderna finansieras. Mer utförliga resonemang finns i kapitel 3 i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027.

Finansiering av statliga myndigheters åtgärder

Åtgärder för statliga myndigheter finansieras genom den statliga budgetprocessen. Den bygger bland annat på att myndigheter i sina budgetunderlag ska äska medel med utgångspunkt från vad de förväntas göra kommande år. I arbetet med att ta fram budgetunderlag ingår att myndigheterna ska beakta de samlade styrsignalerna från såväl riksdag och regering som relevanta regelverk. Här ingår att beakta de administrativa åtgärder som ingår i olika åtgärdsprogram, men även att beakta de resursbehov som uppstår under vattenförvaltningens planeringsfas. Det faller därmed på berörda myndigheter att tydliggöra sitt samlade resursbehov för vattenförvaltningsarbetet och framföra dessa i myndighetens budgetunderlag till regeringen se också (SOU 2019:66).

I Handbok om åtgärdsprogram inom vattenförvaltning (Naturvårdsverket, 2008, s. 60) anges att "Vid upprättandet av åtgärdsprogrammet ska det inte vara förmågan att finansiera en åtgärd hos en utpekad aktör som automatiskt ska avgöra om åtgärden genomförs eller inte."

Detta gör att statliga myndigheter i princip har möjligheten att finansiera de åtgärder som krävs enligt vattenförvaltningens behov. Det finns samtidigt vissa svårigheter, till exempel att länsstyrelsernas avgifter för tillsyn inte går direkt till det specifika verksamhetsområdet som omfattats.

Förorenaren betalar

Principen om att förorenaren betalar kan från och med 2019 implementeras strikt om det behövs för att följa en miljö kvalitetsnorm för vatten, då genom att ställa långtgående krav vid en avvägning enligt miljöbalk (1998:808) (MB) 2 kap 7 § 2st och 5 kap 4 §.

Finansiering av fysiska åtgärder sker idag till största delen genom något av följande:

- principen att förorenaren betalar med full, delvis eller ingen överföring av kostnaden till konsument eller fastighetsägare,
- återflöden från EU-fonder som utbetalas som bidrag med olika grad av medfinansiering från staten eller myndigheter,
- statliga anslag som betalas ut som bidrag med olika grad av medfinansiering, eller
- medel från ideella fonder.

Åtgärder som inte omfattas av principen att förorenaren betalar

Vissa åtgärder omfattas bara delvis, eller inte alls, av principen att förorenaren betalar. Detta gäller till exempel historiska verksamheter där det inte längre finns någon ansvarig verksamhetsutövare, men även vissa pågående verksamheter där staten går in och helt eller delvis finansierar åtgärder. Det finns till exempel jordbruk som visserligen är en pågående verksamhet men som inte fullt ut anses ska bära kostnaderna för att åtgärda tidigare generationers storskaliga påverkan på till exempel utdikningar och sjösänkningar.

Vatteneffektiviseringsrådgivning är ett exempel på åtgärder när principen om att förorenaren betalar inte tillämpas.

Sveriges kommuner och andra aktörer ska få vägledning för hållbar vattenanvändning.

2 Åtgärder som behöver vidtas av centrala myndigheter och länsstyrelser

2.1 Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 1: Rådgivning vattneffektivisering - företag

Havs- och vattenmyndigheten ska samordna och utveckla länsstyrelsernas rådgivning om vattneffektivisering. Myndigheten ska också identifiera nödvändiga styrmedel för att åtgärden ska kunna genomföras. Åtgärden rör rådgivning till företag i samtliga branscher utom verksamhet inom jordbruk eller trädgårdsnäring. Åtgärden ska minska risken för att vattenbrist uppstår i berörda områden och särskilt fokusera på hur företagets vattenförbrukning kan minskas under kritiska perioder på året.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Jordbruksverket, Sveriges geologiska undersökningar och Länsstyrelserna.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

I Södra Östersjöns vattendistrikt uppstår regelbundet perioder med vattenbrist där behovet av vatten överstiger tillgången. Problemen förväntas öka i ett förändrat klimat. Eftersom industri och företag förbrukar stora mängder vatten behöver företagets vattenanvändning ägnas större uppmärksamhet. Genom att företag inför vattensparande åtgärder och ökad recirkulation av vatten kommer en minskad vattenanvändning bidra till en större robusthet mot torka och vattenbrist.

Genomförande

Havs och vattenmyndigheten ska samordna och vara ett stöd till länsstyrelsernas rådgivning om vattneffektivisering. Havs- och vattenmyndigheten ska tillsammans med länsstyrelserna utveckla metoder för denna rådgivning. Rådgivningen gäller både företag som är anslutna till det allmänna va-nätet och företag med eget uttag av vatten.

Rådgivningsverksamheten kan utvecklas med erfarenheter från andra områden till exempel Energimyndighetens energi- och klimatrådgivning där syftet är att effektivisera företagets

energianvändning för att minska klimatpåverkan. Havs- och vattenmyndigheten behöver också identifiera nödvändiga styrmedel för att myndigheten ska kunna genomföra och prioritera rådgivningen.

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kan vattenmyndigheten bidra med kunskap och information om miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Vattenmyndigheten kommer även tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelade underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar som också kan nyttjas vid genomförandet av åtgärden.

Sammanhang

Denna åtgärd bidrar till samhällets klimatanpassning genom att begränsa vattenverksamhet och vattenuttag vid förändrade vattentillgångar och torka.

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Det gäller Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 8, Länsstyrelserna, åtgärd 5 och Kommunerna, åtgärd 3.

Åtgärdens genomförande stödjer två åtgärder i Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027. Det gäller Jordbruksverket åtgärd 1 och Länsstyrelserna åtgärd 1.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 3. Hälsa och välbefinnande, 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, och 16. Fredliga och inkluderande samhällen.

Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 2: Vägledning om tillsyn av vattenuttag

Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram tillsynsvägledning till länsstyrelserna för tillsyn av uttag av yt- och grundvatten. Åtgärden ska genomföras i samverkan med SGU och länsstyrelserna.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

Havs- och vattenmyndigheten har ansvar för tillsynsvägledning i frågor som rör vattenverksamhet enligt 11 kap Miljöbalken.

Länsstyrelserna är tillsynsmyndighet för vattenverksamhet men bedriver generellt begränsad tillsyn när det gäller vattenuttag. För att länsstyrelserna ska kunna arbeta bredare och mer systematiskt med prövning och tillsyn av vattenuttag så behöver Havs- och vattenmyndigheten ta fram en nationell tillsynsvägledning för vattenuttag.

Bortledning av vatten utgör vattenverksamhet. Huvudregeln är att vattenverksamhet är tillståndspliktig eller anmälningspliktig. Det finns dock några undantag från huvudregeln. Enligt 11 kap 11 § MB så behövs inget tillstånd för vattentäkt för en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning. Enligt 11 kap 12 § MB så behövs heller inget tillstånd om det är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. De många undantagen från tillståndskravet innebär att det finns många uttag av varierande storlek som inte är registrerade eller rättsligt reglerade med avseende på uttagsmängder. Dessa förutsättningar är en utmaning i tillsynsarbetet.

De generella reglerna om vattenbortledning är desamma oavsett om uttaget sker i en vattenförekomst med god tillgång på vatten eller i en vattenförekomst där konkurrenssituationer tidvis uppstår om vattnet.

Vad gäller tillståndsgivna uttagsrätter så kan det finnas anledning att kontrollera dessa med avseende på villkorsefterlevnaden. Villkoren i enskilda beslut kan också behöva ses över och utvärderas utifrån den moderna miljölagstiftningen.

Den 1 augusti 2020 infördes förändringar i miljötillsynsförordningen (MTF). Enligt 3 kap 19 § MTF ska Naturvårdsverket i samverkan med centrala tillsynsvägledande myndigheter se till att det finns nationella mål för tillsynen enligt miljöbalken och en strategi för att uppnå de målen (en nationell tillsynsstrategi). Uttag av vatten utgör ett fokusområde inom den nationella tillsynsstrategin under perioden 2022–2024. Utgångspunkten för arbetet är att bygga vidare på de erfarenheter som gjorts under senare år bland annat inom SMHI:s regeringsuppdrag om vattenuttag och ytterligare stärka länsstyrelsernas förmåga att bedriva operativ tillsyn över vattenuttag.

Genomförande

Havs- och vattenmyndigheten behöver ge stöd och vägledning till länsstyrelserna i deras arbete med vattenuttag. Åtgärden ska leda till att vägledning för både yt- och grundvattenuttag utvecklas så att länsstyrelser får förutsättningar att arbeta med tillsyn och prövning av vattenuttag på ett enhetligt och rättssäkert sätt.

Vägledningen bör bland annat belysa en genomgång av lagstiftningen, utredning avseende giltigheten i befintliga tillstånd till vattenuttag samt uttagsrätter, hur yt- och grundvattenuttag bör hanteras i bristområden där många intressenter finns kring vattenresursen, genomgång av hur länsstyrelsernas kommande tillsynsarbete för vattenuttag kan se ut samt särskilt om enskild vattenförsörjning och vilka möjligheter som där finns till reglering.

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kan vattenmyndigheten bidra med kunskap och information om miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Vattenmyndigheten kommer även tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelad underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar som också kan nyttjas vid genomförandet av åtgärden.

Sammanhang

Åtgärden bidrar till att Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2001:30) kan följas.

Denna åtgärd bidrar till samhällets klimatanpassning genom att begränsa vattenverksamhet och vattenuttag vid förändrade vattentillgångar och torra.

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Det gäller Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 8, Länsstyrelserna, åtgärd 5 och Kommunerna, åtgärd 3.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, och 16. Fredliga och inkluderande samhällen.

2.2 Jordbruksverket

Jordbruksverket, åtgärd 1: Rådgivning vattneffektivisering - jordbruk och trädgårdsnäring

Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamhet för att minska jordbrukets och trädgårdsnäringens sårbarhet för vattenbrist genom vattneffektivisering och åtgärder för att säkerställa tillgången på vatten.

Myndigheten ska också identifiera nödvändiga styrmedel för att rådgivningen ska kunna genomföras. Åtgärden ska minska risken för att vattenbrist uppstår.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten följs.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning och Länsstyrelserna.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

För att uppfylla livsmedelsstrategins mål om en hållbar och ökad livsmedelsproduktion behöver jordbrukets vattenanvändning ägnas större uppmärksamhet, särskilt i regioner med stor konkurrens om vatten och hög andel vattenförbrukning för jordbrukets behov. I Södra Östersjöns vattendistrikt uppstår regelbundet perioder med vattenbrist där behovet av vatten överstiger tillgången. Risk för vattenbrist förväntas att öka i ett förändrat klimat.

Risk för vattenbrist behöver därför minska genom att effektivisera jordbrukets vattenanvändning. Ett minskat vattenbehov, effektivare vattenanvändning, ökade uttagsmöjligheter och en förbättrad beredskap kommer bidra till en större robusthet mot torka och vattenbrist. Åtgärden bidrar även till att öka rådgivningsföretagens kunskap om jordbruksföretagens vattenanvändning.

Genomförande

Jordbruksverket behöver utveckla rådgivning gällande jordbrukets vattenanvändning.

Jordbruket och trädgårdsnäringen behöver arbeta med vattneffektivisering genom val av gröda, markstruktur, växtföljd, bevattningsmetoder, dränering, uppsamling samt eventuell anläggning av bevattningsdammar och återanvändning av renat avloppsvatten.

Vidare behöver djurgårdarnas långsiktiga vattenförsörjning tryggas genom vattenbesparande teknik samt rådgivning. Rådgivningen kan handla om möjligheter till ökat uttag, utformning av vattentäkter, vattenrening och planering för att öka beredskapen för att hantera avbrott i

vattenförsörjningen. Rådgivningen gäller både företag som är anslutna till det allmänna vattenledningsnätet och företag med eget uttag av vatten.

Rådgivningen kan ses som komplement med den rådgivning som sker inom "Greppa näringen". Jordbruksverket kan också utveckla rådgivningsverksamheten med bas i erfarenheter från andra områden, till exempel Energimyndighetens energi- och klimatrådgivning där syftet är att effektivisera företagets energianvändning för att minska klimatpåverkan.

Jordbruksverket behöver också identifiera nödvändiga styrmedel för att myndigheten ska kunna genomföra och prioritera rådgivningen.

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kan vattenmyndigheten bidra med kunskap och information om miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Vattenmyndigheten kommer även tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelade underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar som också kan nyttjas vid genomförandet av åtgärden.

Sammanhang

Denna åtgärd bidrar till samhällets klimatanpassning genom att begränsa vattenverksamhet och vattenuttag vid förändrade vattentillgångar och torka.

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Det gäller Jordbruksverket, åtgärd 3, Länsstyrelserna, åtgärd 5 och Kommunerna, åtgärd 3.

Åtgärdens genomförande stödjer två åtgärder i Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027. Det gäller Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 1 och Länsstyrelserna åtgärd 1.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, och 16. Fredliga och inkluderande samhällen.

2.3 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket åtgärd 1: Vägledning om att underlätta vattenhållande åtgärder i landskapet

Naturvårdsverket ska ta fram tillsynsvägledning till länsstyrelserna som underlättar åtgärder i syfte att återskapa olika vattenhållande strukturer som bidrar till att hålla kvar vatten i landskapet.

Åtgärden ska utföras i samverkan med Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

Naturvårdsverket har ansvar för tillsynsvägledning i frågor som rör markavvattning. Naturvårdsverket ansvarar också för våtmarkssatsningen inom LONA där statligt stöd finns för att anlägga nya eller restaurera befintliga våtmarker.

Markavvattning behövs för att säkerställa jordbruks- och skogsproduktion samt för att skydda bebyggelse och vägar mot översvämning och skred. Utredningen I vått och torrt (SOU 2014:35) redogör för markavvattningens olika effekter, för- och nackdelar och de målkonflikter som finns och som gjort att frågan om markavvattning diskuterats i decennier.

Enligt olika uppskattningar finns det stora arealer torvmark som är utdikad och som sedan övergivits eftersom de inte fick den förväntade avkastningen. Det samma gäller sjösänkningar och invallningar. Dessa anläggningar påverkar fortfarande vattenförhållandena i landskapet och skulle sannolikt ofta kunna tas bort utan negativa konsekvenser. Därmed kan olika vattenhållande strukturer, till exempel våtmarker återskapas. Det kan även bidra till ökat skydd mot översvämningar. Genom att ta bort hela eller delar av markavvattningsanläggningen möjliggörs återskapande av vattenhållande strukturer. I samband med att hela eller delar av en markavvattningsanläggning tas bort behöver bör de samfälligheter som äger anläggningarna avvecklas eller ombildas.

Att återskapa olika vattenhållande strukturer i landskapet där det är naturligt blött kan vara en kostnadseffektiv åtgärd som kan bidra till att minska risken både för vattenbrist och växtnärläcksage. Den kan också bidra till att öka den biologiska mångfalden.

Vägledningen är även användbar för markägare, åtgärdssamordnare och andra aktörer som vill genomföra åtgärder för att återskapa vattenskapande strukturer i landskapet.

Genomförande

Naturvårdsverket behöver ge stöd och vägledning till länsstyrelserna i deras arbete med att underlätta vattenhållande åtgärder. Åtgärden ska leda till att länsstyrelserna kan identifiera markavvattningsanläggningar som helt eller delvis inte längre fyller någon funktion. Den ska också ge vägledning om hur dessa anläggningar kan ändras eller tas bort och hur det hanteras juridiskt. Vägledningen bör också innehålla juridiskt stöd i hur våtmarker eller reglerbara dämmen inom befintliga markavvattningsföretag kan hanteras.

Åtgärden kan genomföras som en del av Naturvårdsverkets arbete med våtmarker exempelvis våtmarkssatsning eller Miljömålsrådsprojekt.

För att få med ett brett spektrum av markavvattningens användningsområden behöver åtgärden genomföras i samverkan med Jordbruksverket, Skogsvårdsstyrelsen, Boverket, SGU, SMHI och Länsstyrelserna.

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kan vattenmyndigheten bidra med kunskap och information om miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Vattenmyndigheten kommer även tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelad underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar som också kan nyttjas vid genomförandet av åtgärden.

Sammanhang

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Det gäller Havs- och vattenmyndigheten åtgärd 7, Jordbruksverket åtgärd 1, Jordbruksverket åtgärd 3, Jordbruksverket åtgärd 4, Länsstyrelserna åtgärd 9 och Kommunerna åtgärd 3.

Åtgärdens genomförande stödjer en åtgärd i Delåtgärdsprogram mot torra och vattenbrist 2022–2027. Det gäller Länsstyrelserna åtgärd 2.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 7. Ingen övergödning, 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion och 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

2.4 Länsstyrelserna

Länsstyrelserna, åtgärd 1: Rådgivning vatteneffektivisering – samtliga branscher

Länsstyrelserna ska utveckla och genomföra rådgivning i syfte att minska företags vattenförbrukning genom vatteneffektivisering. Åtgärden rör rådgivning till företag i samtliga branscher. Åtgärden ska minska risken för att vattenbrist uppstår i berörda områden och särskilt fokusera på rådgivning kring hur företagens vattenförbrukning kan minskas under kritiska perioder på året. Myndigheten ska också identifiera nödvändiga styrmedel för att rådgivningen ska kunna genomföras.

Åtgärden ska genomföras i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket och Sveriges geologiska undersökning.

Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

I Södra Östersjöns vattendistrikt uppstår regelbundet perioder med vattenbrist där behovet av vatten överstiger tillgången. Problemen förväntas öka i ett förändrat klimat. Eftersom industri och företag förbrukar stora mängder vatten behöver företagens vattenanvändning ägnas större uppmärksamhet. Genom att företag inför vattensparande åtgärder och ökad recirkulation av vatten kommer en minskad vattenanvändning bidra till en större robusthet mot torka och vattenbrist.

Genomförande

Länsstyrelserna ska genomföra rådgivning för vatteneffektivisering. Rådgivningen ska genomföras till företag, industri samt vattenförsörjning inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Rådgivningen gäller både företag som är anslutna till det allmänna vattenledningsnätet och företag med eget uttag av vatten.

Länsstyrelserna ska tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket utveckla metoder för rådgivningen. Arbetet kan utvecklas utifrån erfarenheter från andra områden till exempel Energimyndighetens energi- och klimatrådgivning, där syftet är att effektivisera företagens energianvändning för att minska klimatpåverkan. Rådgivningsverksamheten kan också utvecklas och ske gemensamt med rådgivning inom "Greppa näringen".

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kommer vattenmyndigheten att tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelad underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Utöver detta underlag kan länsstyrelsen behöva nyttja annan kompletterande information i sitt genomförande av åtgärden.

Sammanhang

Denna åtgärd bidrar till samhällets klimatanpassning genom att begränsa vattenverksamhet och vattenuttag vid förändrade vattentillgångar och torka.

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Havs- och vattenmyndigheten åtgärd 8, Jordbruksverket åtgärd 3, Länsstyrelserna åtgärd 5 och Kommunerna åtgärd 3.

Åtgärdens genomförande stödjer två åtgärder i Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027. Det gäller Havs- och vattenmyndigheten åtgärd 1 och Jordbruksverket åtgärd 1.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, och 16. Fredliga och inkluderande samhällen.

Länsstyrelserna, åtgärd 2: Mer vatten i landskapet

Länsstyrelserna ska ta fram en ny eller uppdatera befintlig våtmarksstrategi för länet. Strategin ska identifiera var våtmarksanläggningar för olika eller kombinerade syften bör prioriteras. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Åtgärden ska vara vidtagen senast tre år efter åtgärdsprogrammets fastställande och sedan genomföras löpande.

Motivering

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns också 10 ytvattenförekomster med betydande påverkan från vattenuttag i sådan utsträckning att miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte följas.

Under det senaste seklet har nästan en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker försvunnit genom utdikning. Därmed har också en naturlig utjämnande faktor vid torka försvunnit.

Länsstyrelserna arbetar med att fördela våtmarksbidrag till enskilda markägare, ideella organisationer, kommuner med flera, bedriver rådgivning samt utföra egna våtmarksåtgärder. Länets arbete med våtmarker samordnas av en våtmarkssamordnare.

En våtmark kan uppnå flera syften och bidrar i olika grad till att balansera flöden, hålla kvar vatten i landskapet, närsaltreduktion, stärka tillgången till grundvatten där sådana geologiska förutsättningar finns, bevattning under vissa förutsättningar, biologisk mångfald samt klimatnytta genom minskade utsläpp av koldioxid. Beroende på placering och utformning kan de också berika kulturlandskapet med en vattenspegel.

Perioden med lågvattenflöden kan bli kortare genom att på olika sätt uppehålla vattnet i landskapet under en längre tid. I vissa fall påverkar inte åtgärden flödena i vattendragen men kan ändå bidra till att utnyttja den nederbörd som faller. Vattenuppehållande åtgärder är exempelvis ökad sjöreglering, anlagda eller restaurerade våtmarker och bevattningsdammar.

Genomförande

För att bidra till att rätt våtmark anläggs på rätt plats behöver varje län ta fram en våtmarksstrategi. Strategin ska ta hänsyn till länets förhållanden och bidra till att rätt våtmark anläggs på rätt plats. Även bevattningsdammar inom jordbruket och trädgårdsnäringen kan ingå våtmarksstrategin. Eventuellt arbete med recirkulation av renat avloppsvatten skulle också kunna tas med i detta sammanhang för en bättre helhetsbild.

Som stöd för genomförande av denna åtgärd kommer vattenmyndigheten att tillgängliggöra ett avrinningsområdesindelad underlag baserat på miljökvalitetsnormerna i VISS och dess underliggande bedömningar. Utöver detta underlag kan länsstyrelsen behöva nyttja annan kompletterande information i sitt genomförande av åtgärden.

Sammanhang

Åtgärdens genomförande stödjer flera åtgärder i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Havs- och vattenmyndigheten åtgärd 7, Jordbruksverket åtgärd 1, Jordbruksverket åtgärd 3, Jordbruksverket åtgärd 4, Länsstyrelserna, åtgärd 9 och Kommunerna, åtgärd 3.

Åtgärdens genomförande stödjer en åtgärd i Delåtgärdsprogram mot torra och vattenbrist 2022–2027. Det gäller Naturvårdsverket åtgärd 1.

Miljömål och globala hållbarhetsmål

Åtgärden stödjer särskilt generationsmålet och miljömålen 7. Ingen övergödning, 8. Levande sjöar och vattendrag, 9. Grundvatten av god kvalitet, 11. Myllrande våtmarker och 15. God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar särskilt till att uppnå globala hållbarhetsmålen 3. Hälsa och välbefinnande, 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, och 16. Fredliga och inkluderande samhällen.

Åtgärderna bedöms stärka möjligheterna till en mer långsiktigt hållbar vattenförsörjning.

3 Delåtgärdsprogrammets konsekvenser

Detta kapitel är en övergripande ekonomisk analys av de konsekvenser som delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist kan leda till. Kapitlet innehåller beskrivningar av förväntade kostnader och nyttor.

Konsekvensanalysen är ett krav enligt vattenförvaltningsförordningen 6 kap. 6 § och ska innehålla en bedömning av såväl de ekonomiska som de miljömässiga konsekvenserna av åtgärderna. Analysen ska skapa en bild av de kostnader och nyttor som uppkommer av att genomföra förslaget och därmed vara ett underlag för beslut. Nyttor som uppstår i grundvatten har inte kunnat kvantifieras och beskrivs därför kvalitativt. Vattnets värde för samhället är en del av motiveringen av åtgärdsprogrammet.

Kostnadsuppskattningarna och fördelningen av kostnaderna på samhällets aktörer kan bidra med underlag till budgetäskanden för berörda myndigheter.

Analysen är baserad på ett antagande om hur åtgärderna kan komma att genomföras av respektive åtgärdsmyndighet. Beslutsfattare och ansvariga myndigheter kan dock komma till andra slutsatser om hur åtgärderna ska utformas för att nå miljökvalitetsnormerna eller att finansieringen ska ske på annat sätt.

3.1 Avgränsningar

Den ekonomiska konsekvensanalysen omfattar hela delåtgärdsprogrammet och de kostnader som förväntas uppstå för att vidta åtgärder för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten. I detta avsnitt beskriver vi i korta drag metoder och antaganden för hur den ekonomiska konsekvensanalysen har utförts.

Åtgärder och antagande om implementering och kostnader

Totalkostnaderna beräknas för de sex åren som vattenförvaltningscykeln 2022–2027 löper. Åtgärdsbehovet för administrativa åtgärder antas rymmas inom denna tidsram, och därmed ingår de totala kostnaderna för samtliga åtgärder.

De kostnadsschabloner som används har tagits fram genom information från myndigheters tids- och årsredovisningar och genomförda projekt av liknande slag.

Begränsningar

Alla åtgärder har inte kunnat kostnadsberäknas. Det finns också åtgärder där ingen uppskattning av referensalternativets befintliga åtgärdstakt och kostnader har kunnat göras. De kostnader som inte uppskattas påverkar analysens resultat på olika vis. Dels kan det visa på högre kostnader för åtgärdsalternativet när inga kostnader för referensalternativet har kunnat uppskattas. Dels kan det visa på lägre kostnader när åtgärder alls inte har kunnat kostnadsuppskattas.

3.2 Nyttan av att genomföra delåtgärdsprogrammet

Det primära syftet med vattendirektivet i sin helhet är att säkerställa en god vattenmiljö idag och i framtiden. Ett genomförande av Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027 medför betydande positiva effekter för samhälle och miljö. Ett hållbart nyttjande av våra gemensamma vattenresurser och livskraftiga vattenecosystem är en förutsättning för såväl

samhällsutvecklingen som för kommande generationer. Åtgärder för bättre vatten kan motiveras, inte bara miljömässigt och samhällsmässigt, utan även i termer av kostnadsbesparingar och ökad omsättning inom branscher, exempelvis dricksvattenproduktion.

Delåtgärdsprogrammet syftar till att uppnå miljö kvalitetsnormerna genom att peka på vad Sveriges statliga myndigheter behöver göra inom sina respektive ansvarsområden för att följa miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten (enligt MB 5 kap. och vattenförvaltningsförordningen 6 kap.). Att nå normerna ger stor nytta, och innefattar såväl förbättrade förbättrad kvantitativ grundvattenstatus som ekologisk status. Detta beskrivs utförligt i vattenmyndigheternas status- och påverkansanalys (Delförvaltningsplan, kap. 3). Värdet av att genomföra Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027 illustreras här på flera sätt. En kvantitativ ansats för att beskriva åtgärdernas nytta görs nedan i termer av den geografiska omfattningen av åtgärdens effekt.

Effekter på grundvatten och ytvatten

I relation till andra länder är Sverige ett land med goda tillgångar till vatten. Dock har under senare år torka och vattenbrist uppstått vilket gjort att medvetenheten har ökat om att även Sverige har utmaningar kopplade till torka och vattenbrist. I Södra Östersjöns distrikt uppstår regelbundet perioder där behovet av vatten överstiger tillgången vilket medför torka och vattenbrist. I ett förändrat klimat förväntas risken för torka och vattenbrist att öka.

I Södra Östersjöns vattendistrikt har flera yt- och grundvattenförekomster ett påverkanstryck från vattenuttag, vilket leder till att yt- och grundvattenförekomster inte når god kvantitativ och ekologisk status.

En viktig del i kommande arbete med vattenbrist och torka är därför att öka kunskaperna och tillsynen om vattenuttagen. Vägledning om tillsyn för vattenuttag kommer bli ett viktigt stöd för länsstyrelserna i tillsyn av vattenuttag. Samtidigt bedöms de positiva effekterna av att få kännedom om och laglig rätt till vattenuttagen bli stora i bristområden där många intressenter idag finns kring vattenresursen.

Ett annat sätt att minska sannolikheten för att vattenbrist uppstår är att genomföra vattenbesparingsåtgärder. Företag inom både industri och jordbruk konsumerar stora mängder vatten och behöver minska sin förbrukning men även öka recirkulationen av vatten. Om företaget är ansluten till det allmänna nätet kan vattneffektivisering minska behovet av leverans av allmänt vatten, vilket i sin tur kan minska behov av bevakningsförbud under sommaren med mera. Om företaget istället har enskild vattenförsörjning och ett eget vattenuttag kan vattneffektiviseringen minska vattenförbrukningen och ge en positiv effekt direkt i vattenresursen. För att få till stånd förändringar, och vara företag behjälpliga i att göra dessa omställningar, behövs rådgivningsstöd, och eventuellt styrmedel utvecklas.

Genom att hålla kvar mer av nederbörden i landskapet kan perioder med lågvattenflöden bli kortare. Vattenuppehållande åtgärder är exempelvis anlagda eller restaurerade våtmarker, bevakningsdammar och ökad sjöreglering. För att identifiera var våtmarksanläggningar för olika eller kombinerade syften bör prioriteras, är det därför viktigt att ha en uppdaterad våtmarksstrategi för länet. För att öka landskapets vattenuppehållande egenskaper bedöms också vägledning till länsstyrelserna kunna underlätta återskapandet av olika vattenhållande strukturer.

Det samhällsekonomiska värdet av att genomföra delåtgärdsprogrammet

Det samhällsekonomiska nyttorna respektive kostnader definieras inom samhällsekonomisk analys som allt som ökar respektive minskar människors välbefinnande. Människor värdesätter en god vattenmiljö, men det är också uppenbart att vi inte är villiga att offra all annan konsumtion för en bättre naturlig miljö. Följaktligen har vattenmiljön ett positivt värde, men det är inte av oändligt värde. Anledningen till det är att vi begränsas av knappa resurser vilket innebär att avvägningar måste göras.

En utmaning med att försöka värdera de nyttigheter som följer av delåtgärdsprogrammets implementering, sett ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, är att dessa saknar marknadspriser eller är endast delvis marknadsprissatta. De nyttor som beskrivs ovan är av en kollektiv natur, dvs. det är svårt att exkludera någon från att åtnjuta/konsumera miljönyttorna som kommer utav delåtgärdsprogrammet, och en människas konsumtion av miljönyttorna påverkar inte en annans människas konsumtion av samma miljönytta. Dessutom kan det ta tid innan nyttorna uppstår på grund av att det tar tid för vattenmiljön att återhämta sig, men många gånger kan miljönyttorna åtnjutas under en lång tid. De som betalar för åtgärder är därmed långt ifrån de enda som får ta del av nyttan både i närtid och i framtiden. På grund av dessa egenskaper så handlas inte de ovan nämnda miljönyttorna som uppstår till följd av delåtgärdsprogrammet på vanliga marknader, vilket gör att det vanligen saknas marknadspriser som kan användas för att uppskatta miljönyttorna monetärt.

De samhällsekonomiska värden som följer av delåtgärdsprogrammet består av både användarvärden och icke-användarvärden. Användarvärden är den nytta en individ kan ha, direkt och indirekt, av att använda en resurs nu och/eller i framtiden. Icke-användarvärden är de nyttor individen har som inte är relaterat till eget nyttjande av resursen. De utgörs av existensvärden (värdet av att veta att resursen existerar), altruistiska värden (värdet för en individ av att andra personer kan få nytta av resursen) och arvsvärden. När det gäller exempelvis biologisk mångfald, men även i viss mån de övriga nämnda nyttigheterna, så kan det totala ekonomiska värdet till stor del förväntas utgöras av icke-användarvärden (värdet för individen av att framtida generationer kommer att kunna få nytta av resursen).

Nyttan av Vattenmyndigheternas delåtgärdsprogram 2022–2027

Vattenbrist och torka kan påverka både yt- och grundvattnets kvalitet och kvantitet, vilket i sin tur kan påverka vattenförsörjningen. Tillgång på vatten kan ses som något ovärderligt, eftersom utan det finns inga förutsättningar för liv. Det är en direkt förutsättning för människor, djur, växter och ekosystem. Det finns inget substitut som kan särskilt ersätta dricksvatten. Vattnets kvalitet har även betydelse för vår hälsa där ett dricksvatten fritt från föroreningar är en förutsättning för att människor och djur ska kunna må bra.

I områden där vattenresurserna är små och intressenterna många finns risk för målkonflikter och konkurrens om vattenresurserna. De senaste årens torrsomrar visar med all tydlighet att det finns utmaningar med att upprätthålla den allmänna vattenförsörjningen i sydöstra Sverige. Samtidigt anges det i Sveriges Livsmedelsstrategi att Sverige ska ha en ökad livsmedelsproduktion där det förutsätts att företagen har tillgång till produktiva mark- och vattenresurser. Åtgärderna som föreslås bedöms därför stärka möjligheterna till en mer långsiktigt hållbar vattenförsörjning.

I Södra Östersjöns vattendistrikt finns 81 grundvattenförekomster med otillfredsställande kvantitativ status vilket innebär att god balans mellan vattenuttag och grundvattenbildning inte är säkerställd. Det kan handla om att det finns konkurrens om vattenresurserna, problem

med saltvatteninträngning, att landskapet har utdikats kraftigt vilket medför svårigheter att behålla vattnet i landskapet. Vattenförekomsterna kan också vara påverkade av förändrade nederbördsmonster. Dessa olika sorters påverkan leder till att grundvattenmagasin som används till dricksvattenförsörjning inte fylls på tillräckligt under vintern samt återkommande problem med vattentillgång i det allmänna nätet. Syftet med delåtgärdsprogrammet är att förbättra statusen i dessa vattenförekomster. Genom att genomföra åtgärderna i delåtgärdsprogrammet bedöms vattenförsörjningen till natur, människa och verksamheter kunna tryggas i ett långsiktigt perspektiv.

I Södra Östersjöns vattendistrikt har 10 ytvattenförekomster statusklassificerats till måttlig status med avseende på hydrologisk regim och påverkan från vattenuttag. Det kan handla om att hydrologin är negativt påverkad, att vattennivåerna kan vara mycket låga sommartid, att vattenförekomsten har sträckor som är torrlagda eller har minskat flöde till följd av att vatten bortleds samt att reglering sker i syfte att ta ut vatten till dricksvattenproduktion. Syftet med delåtgärdsprogrammet är att förbättra statusen i dessa vattenförekomster. Genom att genomföra åtgärderna i delåtgärdsprogrammet bedöms vattenförsörjningen till natur, människa och verksamheter kunna tryggas i ett långsiktigt perspektiv.

3.3 Kostnader för att genomföra delåtgärdsprogrammet

I detta avsnitt visas de sammanlagda kostnaderna för åtgärderna i delåtgärdsprogrammet. Detta är uppskattade kostnader och kan komma att skilja sig från faktiska kostnader, beroende på hur åtgärdsmyndigheterna väljer att utforma åtgärderna.

Begreppsförklaringar för kommande avsnitt

Nedan förklaras några begrepp som används i de kommande avsnitten.

- Referensalternativ. Kostnad för åtgärder som genomförs utan åtgärdsprogram, det vill säga kostnader för åtgärder som genomförs oberoende av åtgärdsprogrammet. "Business as usual" är också ett vanligt förekommande uttryck för detta.
- Åtgärdsalternativ. Kostnad för åtgärder som följer av åtgärdsprogrammet. Totala åtgärdsomfattningen minus referensalternativet. Det inkluderar även åtgärder inom befintlig lagstiftning men som av olika anledningar inte genomförts. Kostnaderna bygger på att myndigheter och kommuner implementerar de styrmedel som anges i konsekvensanalysen. Ansvariga åtgärdsmyndigheter kan ersätta de föreslagna åtgärderna med andra åtgärder som de finner mer lämpliga.
- Administrativa åtgärder. Åtgärder som ska genomföras av myndighet eller kommun och är av administrativ karaktär som till exempel att ta fram en vägledning eller genomföra tillsyn.
- Grundläggande åtgärder är minimikrav som ska uppfyllas enligt (Vattendirektivet). I de allra flesta fall handlar det om att tillämpa redan befintlig miljölagstiftning, vilket också innefattar åtgärder enligt andra EU-direktiv.
- Kompletterade åtgärder är sådana som behövs utöver de grundläggande åtgärderna för att se till att miljö kvalitetsnormerna kan följas.

Kostnader för administrativa åtgärder

Kostnader för administrativa åtgärder uppstår hos de myndigheter som berörs av delåtgärdsprogrammet och innefattar kostnader för att ta fram styrmedel, vägledningar, planer och rådgivning för att miljö kvalitetsnormerna ska följas.

De totala kostnaderna för att genomföra samtliga administrativa åtgärder i delåtgärdsprogrammet uppgår till cirka 165 miljoner kronor över vattenförvaltningscykeln 2022–2027. Majoriteten av kostnaden uppskattas falla på Havs- och vattenmyndigheten och deras åtgärd gällande vattneffektivisering.

Det har inte varit möjligt att uppskatta kostnaden för samtliga åtgärder, för varken referens- eller åtgärdsalternativet. Utförligare diskussion kring detta finner ni i nedanstående avsnitt för respektive myndighet. En summering av samtliga kostnader per myndighet och åtgärd presenteras i Tabell 1.

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheterna har två åtgärder i delåtgärdsprogrammet. Åtgärdena omfattar att identifiera och utveckla styrmedel och metoder för rådgivning för vattneffektivisering, samt att ta fram vägledning gällande tillsyn av vattenuttag.

Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 1 består av två delar, en som syftar till att utveckla ett styrmedel och ett som syftar till att utveckla en kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamhet. Kostnaden för att genomföra åtgärd 1 i sin helhet, uppskattas kosta cirka 161 miljoner kronor under vattenförvaltningscykeln 2022–2027.

Den första delen som syftar till att utveckla ett styrmedel har uppskattats till cirka 0,85 miljoner kronor. Kostnaden är en schablonkostnad som har tagits fram utifrån myndigheters årsredovisningar. Den andra delen som syftar till att utveckla en kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamhet för att minska små och medelstora företags vattenförbrukning har uppskattats till 160 miljoner kronor för hela cykeln. Kostnaden har uppskattats med hjälp av Energimyndighetens program gällande energi- och klimatrådgivning riktat till företag. Energimyndighetens rådgivning ses som likvärdig kostnadsmässigt. Kostnaden har anpassats för att enbart gälla i Södra Östersjöns vattendistrikt, genom att fördela den nationella kostnaden på 80 miljoner kronor per år för energi- och klimatrådgivningen med hjälp av antalet län i distriktet. I likhet med energimyndighetens rådgivningsprogram om energi- och klimatrådgivning som energimyndigheten bedriver med hjälp av kommuner, så antas denna åtgärd genomföras på liknande sätt med hjälp av länsstyrelserna. Kostnaderna för länsstyrelsernas åtgärd gällande vattneffektivisering antas därmed ingå i de kostnader som redovisats ovan.

Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 2, som syftar till att ta fram en tillsynsvägledning för länsstyrelserna för deras arbete med tillsyn av vattenuttag. Kostnaden för att ta fram en tillsynsvägledning uppskattas till cirka 0,4 miljoner kronor. Kostnaden är en schablonkostnad som har tagits fram utifrån myndigheters årsredovisningar. Åtgärden antas vidare kunna använda information från arbetet med Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 8 i Åtgärdsprogram 2022–2027 som innebär vägledning om vattenuttag och egenkontroll.

Den totala kostnaden för att genomförandet av Havs- och vattenmyndighetens åtgärder uppskattas till cirka 161,4 miljoner kronor över förvaltningscykeln 2022–2027.

Jordbruksverket

Jordbruksverket har en åtgärd i delåtgärdsprogrammet. Åtgärden omfattar vattneffektivisering och består av två delar. En del som innebär att myndigheten ska utreda behovet av ett styrmedel sam en del som syftar till att utveckla kompetens- och rådgivningsverksamhet. Åtgärden som helhet uppskattas kosta cirka 1,7 miljoner kronor under vattenförvaltningscykeln 2022–2027.

Den första delen av åtgärden som syftar till att utreda behovet av ett styrmedel uppskattas kosta cirka 0,85 miljoner kronor. Den andra delen som syftar till att utveckla kompetens- och rådgivningsverksamhet uppskattas innebära en extra årsarbetskraft över vattenförvaltningscykeln 2022–2027. En årsarbetskraft uppskattas kosta cirka 0,85 miljoner kronor. Kostnaderna representerar schablonkostnader och har tagits fram utifrån myndigheters årsredovisningar.

Rådgivningsverksamheten är tänkt att utformas som ett komplement och gemensamt med den rådgivning som sker inom "Greppa näringen". Kostnaden har uppskattats givet antagandet att vattneffektivisering inte leder till fler rådgivningstillfällen, utan istället kommer att ingå som en del i befintliga rådgivningspaket. Vattneffektivisering är innebär dock att nya rådgivningsunderlag måste tas fram samt att utbildning av rådgivare måste göras. Referensalternativet uppskattas till 40 miljoner kronor per år, och 240 miljoner över hela förvaltningscykeln, och avser kostnader för befintlig rådgivning, kompetensutveckling, löner, samt material och aktivitetskostnader.

Den totala kostnaden för att genomförandet av Jordbruksverkets åtgärd uppskattas till cirka 1,7 miljoner kronor över förvaltningscykeln 2022–2027.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har en åtgärd i delåtgärdsprogrammet. Åtgärden syftar till att myndigheten ska ta fram en tillsynsvägledning till länsstyrelserna för deras arbete med att återskapa vattenhållande strukturer i landskapet.

Åtgärden uppskattas kosta cirka 0,4 miljoner kronor över vattenförvaltningscykeln 2022–2027, vilket motsvarar en arbetsinsats för att ta fram en vägledning. Kostnaden är en schablonkostnad som har tagits fram utifrån myndigheters årsredovisningar.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna i Södra Östersjöns distrikt har två åtgärder riktade till sig i delåtgärdsprogrammet. Åtgärderna omfattar vattneffektivisering samt en åtgärd med mål att bibehålla mer vatten i landskapet.

Länsstyrelsernas åtgärd 1 som innefattar arbetet med vattneffektivisering inom jordbruket är tänkt att utgöra ett komplement och genomföras gemensamt med den rådgivning som redan sker idag inom "Greppa näringen". Länsstyrelsernas roll inom "Greppa näringen" är att upphandla rådgivningen från lantbrukets rådgivningsföretag samt anordna fältdagar och lantbrukarkurser. Då rådgivning gällande vattneffektivisering är tänkt att genomföras gemensamt med den rådgivning och aktiviteter som redan genomförs antas inte åtgärderna medföra några ytterligare kostnader.

Referensalternativet för Länsstyrelsernas åtgärd 1 bedöms innefattas i Jordbruksverkets åtgärd 1, på 240 miljoner kronor över vattenförvaltningscykeln. Kostnader för befintlig rådgivning, kompetensutveckling, löner, samt material och aktivitetskostnader kopplat till "Greppa näringen".

Länsstyrelsernas åtgärd 1 som innefattar arbetet med vattneffektivisering till företag antas, i likhet med Energimyndighetens program för energieffektivisering, finansieras via Havs- och vattenmyndighetens åtgärd gällande vattneffektivisering.

Länsstyrelsernas åtgärd 2, innebär att befintliga våtmarksstrategier ska uppdateras, alternativt nya våtmarksstrategier ska tas fram i fall där det saknas våtmarksstrategier. Arbetsinsatsen för att ta fram en strategi antas vara densamma som för att ta fram en vägledning.

Kostnaden uppskattas till 0,4 miljoner kronor per länsstyrelse och 2,8 miljoner kronor för hela Södra Östersjöns vattendistrikt då 7 län ingår i distriktet.

Det har inte varit möjligt att avgöra vilka länsstyrelser som idag redan har en våtmarksstrategi och då endast behöver uppdatera deras befintliga med hänsyn på miljö kvalitetsnormerna för vatten. Det har heller inte varit möjligt att avgöra vilka som inte har någon strategi idag, och då behöver ta fram en helt ny.

Sammanfattning av kostnad per myndighet

I Tabell 1 sammanfattas kostnaderna för alla åtgärder i delåtgärdsprogrammet för vattenbrist och torka för respektive myndighet. Kostnaderna fördelas på referens- och åtgärdsalternativ där åtgärdsalternativet fördelas mellan grundläggande och kompletterande åtgärder

Kostnader för att genomföra delåtgärdsprogrammet under förvaltningscykel 2022–2027

Myndighetsåtgärder	Referensalternativ	Åtgärdsalternativ, grundläggande åtgärder	Åtgärdsalternativ, kompletterande åtgärder
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 1	0*		161 000 000
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 2	0*	400 000	
Jordbruksverket, åtgärd 1	240 000 000		1 700 000
Naturvårdsverket, åtgärd 1	0*	400 000	
Länsstyrelserna, åtgärd 1	Innefattas i Jordbruksverket 1		
Länsstyrelserna, åtgärd 2	Kan ej uppskattas		2 800 000
Totalt	240 000 000	800 000	165 500 000

Tabell 1 Kostnader för att genomföra delåtgärdsprogrammet under förvaltningscykel 2022–2027.

Samtliga kostnader i tabellen är avrundade till två värdesiffror

*Kostnaden blir 0 kr i referensalternativet då åtgärden inte skulle genomföras utan åtgärdsprogrammet

Grundläggande åtgärder uppskattas till 0,8 miljoner kronor, och kompletterande åtgärder uppskattas till 166 miljoner kronor över förvaltningscykeln. Kostnaderna för delåtgärdsprogrammet uppskattas totalt till cirka 167 miljoner kronor över förvaltningscykeln 2022–2027.

3.4 Finansiering

Myndigheters finansiering av administrativa åtgärder sker inom ramen för ordinarie budgetprocess för anslag där berörda myndigheter behöver tydliggöra sitt resursbehov i budgetunderlaget till regeringen. Finansieringen följer i övrigt bemyndiganden och regleringsbrev från regeringen.

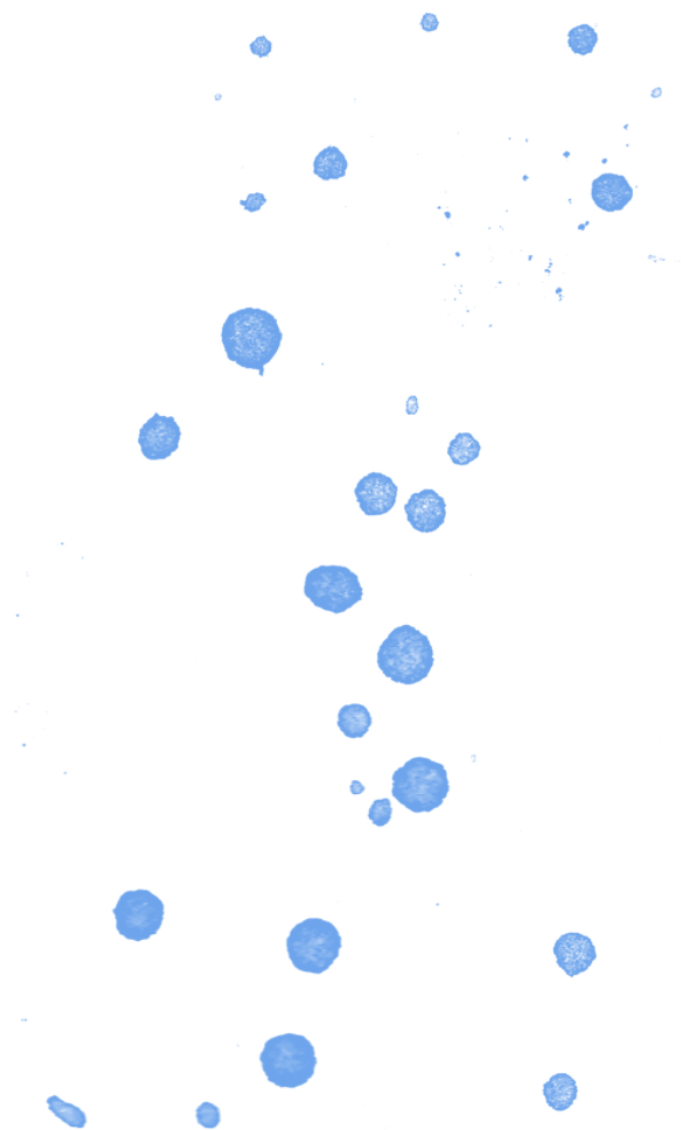
I myndigheternas uppdrag ingår att strukturera sitt arbete på sådant vis att de säkerställer att miljö kvalitetsnormerna för vatten prioriteras i den dagliga verksamheten där de berörs.

I övrigt gäller principen om att förorenaren betalar.

För mer information om principer för finansiering av åtgärdsprogram se kapitel 1 i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027.

4 Referenser

- Efternamn, F. (20XX). *Viktig rapport om vatten*. Stad: Vattenmyndigheten XX vattendistrikt.
Miljöbalk (1998:808). (u.d.).
- Naturvårdsverket. (2008). *Handbok om åtgärdsprogram inom vattenförvaltning enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*. Stockholm: Naturvårdsverket.
Hämtat från
<https://www.havochvatten.se/download/18.276e7ae81443563a750483e/1395245673148/nv-handbok-2008-6-atgardsprogram-for-vattenforvaltningen.pdf>
- Regeringen. (den 16 oktober 2016). Prövning av vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för 2015-2021 enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. *Regeringsbeslut 1:9*. Hämtat från
<https://www.regeringen.se/contentassets/3f11a20f9b3246878e7a3ea38ed1ea84/ny-katalog/beslut-om-provning-av-vattenmyndigheternas-forslag-till-atgardsprogram-for-2015-2021.pdf>
- SLVFS 2001:30. (u.d.). Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten.
- SOU 2014:35. (2014). *I vått och torrt - förslag till ändrade vattenrättsliga regler*.
- SOU 2019:66. (2019). *En utvecklad vattenförvaltning*.
- Vattendirektivet. (u.d.). Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.
- Vattenförvaltningsförordning (2004:660). (u.d.). Hämtat från
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/vattenforvaltningsforordning-2004660_sfs-2004-660
- Vattenmyndigheten Södra Östersjön. (2016). *Del 4, Åtgärdsprogram 2016-2021: Åtgärder riktade till myndigheter och kommuner samt konsekvensanalys*. Kalmar: Länsstyrelsen Kalmar län. Hämtat från
<https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.7a5be1516b993d4f9b8de6a/1566388185877/S%C3%B6dra%20%C3%96stersj%C3%B6n%20Del%204%20F%C3%B6rvaltningsplan%20-%20%C3%85tg%C3%A4rdsprogram%202016-2021.pdf>

vattenmyndigheterna.se